

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Kiss Áron püspök mint egyházi elnök megnyitóbeszéde a máramarosszigeti egyh. ker. egyházi értekezleten.*

Tisztelt közgyűlés!

Tiszántuli református egyházkerületünk kilenc év óta működő értekezlete most tartja először gyűlését e helyen. A nagy magyar alföld messze rónáiról ide az északkeleti Kárpátok lábaihoz, hol a magas hegyek érik majd az eget, sereglettünk össze; ide a magyarságnak eme végvárába, a protestantismusnak ezen szélső világitó tornyába jöttünk, hogy összegyülekezésünk által az öntudatot élesszük, önerönket fokozzuk; mert az első pünköszt ünnepe megtanított minket, hogy a különböző vidékekről egybeseregülés alapító tényezője nemcsak a lelkesedésnek, hanem a hit megmozdulásának is. Kerületünk széles vidékeiről sereglettek össze egyházunk jövőjéért érdeklődő buzgó tagok, hogy érezze ezen gyülekezetnek népe, hogy sokan vannak, kik hitelveink és nagy intézményeink iránt buzognak; hogy viszont szemléljék az ide eljött testvérek, mennyire hű e nép egyházához; hogy erőt adjanak az erőhöz, lángot a lánghoz; hogy győzdjünk meg mindnyájan, miszerint élni van bennünk jog és erő s ez a tudat gyakoroljon jótékony hatást lelkeinkre. E jótékony hatás vivmánya értekezletünk itteni összejövetele nék s hogy e vivmány tartósabbá váljék, tárjuk fel röviden, minő nagy elveket képvisel hazánkban a magyar református egyház:

Mi nemzeti nyelvünkön imádjuk Istenünket és hirdetjük nagyságos dolgait; 300 éves zsolta-
raink, 300-nál több éves magyar bibliánk táplálják népünk vallásos hitét, ébren tartják meggyőződésünket.

* Intézkedtünk, hogy a máramarosszigeti értekezleten felolvasott többi tanulmányok is megjelenjenek lapunkban. Így már legközelebb hozni fogjuk a *Dr. Papp Tibor* máramarosszigeti jogakadémiai igazgató értékes felolvasását. Szerk.

Nagy befolyással volt ez nemzetünk fennmaradására is; élő nemzetre élő nyelv hat, ez kell a templomokban is.

Mi Urunk a Jézus Krisztus által imádkozunk Istenhez; más közbenjáróknak, szenteknek segélyét nem vesszük igénybe; mi egyszerű templomainkban gyülekezünk össze s nem zarándokolunk messze búcsújáró helyekre, mert megtanított a Jézus minket, hogy minden hely Istennek háza és a Mennysországnak kapuja, valahol ketten, vagy hárman összegyülekeznek; hogy az Isten lélek, tehát a kik őtet imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják. Ime ebben határozódik a mi egyházunk puritán egyszerűsége.

Mi, mint a világosságnak a fiai, a tudományoknak utjába akadályokat soha nem gördítettünk, sőt roppant erőfeszítésekkel és áldozatokkal iskolákat állítottunk. Ez egyházunkban is virágzó főiskolánk van, mely az idegen ajkuaknak és más vallásuaknak gyermekeit is 100-ával növeli időről-időre s hogy a felvilágosodás ma általános: abban oroszlanrésze van a reformációnak és így egyházunknak.

Egyházunk hiven teljesítette kötelességét a multban, ezért Isten megóvta ezer veszély között. Legyünk hivek jövőre is hitelveinkhez. Ez értekezlet is hasson közre, hogy el ne feledkezzünk kötelességünkről. Mi, kik egyházunk szolgálatában megvéhadtünk, intünk titeket is ifjabbak, hogy legyetek hivek egyházatokhoz és hitetekhez, mert a kik hivek mindhalálig, azoknak adatik meg az élet koronája. Isten áldását esdve e szép gyülekezetre, az értekezletet megnyitom.

Gróf Dégenfeld József egyh.-ker. főgondnok beszéde ugyanezen alkalommal.

Nagytiszteletű esperes ur! Tekintetes polgármester ur! Tekintetes egyházi főgondnok ur!
A tiszántuli egyházkerület egyházi értekez-

lete nagy örömmel fogadta a meghívást, illetve felhívást, hogy az ideai nagy gyűlését itt Máramarosszigeten tartsa meg. Nagy örömmel fogadta, mert mindannyian tisztában vagyunk azon nagy fontosságú missio iránt, mellyel a máramarosi korona-városok, s ezek közt első sorban Máramarossziget birnak és pedig ugy egyházi, mint ennek folytán magyar nemzeti szempontból is. Hisz az ország ezen végvidékén, hol különben ma tősgyökeres magyarságot alig találhatnánk ezen korona-városok, melyeknek eredeti lakossága tiszta kálvinista volt, tartották fent évszázadokon keresztül a magyar nemzeti eszmét.

S habár a viszonyok ma már ugy ország-szerte, mint e vidéken is változtak, s a magyarság fentartása nem nehezedik többé kizárólag a reformátusságra, mindazonáltal ma is büszkén nevezzük vallásunkat magyar vallásnak, s azon meggyőződésben vagyunk, hogy magyarság tekintetében ma is a mienk a legelső s legfontosabb feladat; egyszersmind öntudatában vagyunk annak is, hogy ha a magyarságnak mi reformátusok vagyunk a kovásza, nekünk ez irányban más egyházakhoz tartozó testvéreinknél nagyobb kötelességeink vannak.

A tiszántuli egyházkerület, mely a nagy magyar alföld, s a reformátusság zömét foglalja magában, tudja, hogy mily fontos positiókkal bir, felvidéki, s ezek közt máramarosi egyházai-ban; s éppen azért az itteni egyházi és tanügyi viszonyokra különös gondja volt. Meg vagyok győződve, hogy gondja lesz azokra ezentul is, s a máramarosszigeti lyceum érdekeit is a rendelkezésére álló eszközökhöz képpes, jövőben még nagyobb mértékben is igyekszik előmozdítani. Hiszen mindnyájan tudjuk, hogy ezen lyceum és pedig annak mindkét tanintézete, mily nagyfontosságú szolgálatokat tett és tesz folyton a magyarságnak ezen vidéken. E tanintézetek, melyeknek népessége tulnyomólag idegen felekezetekből kerül ki, református, tehát tiszta magyar szellemben növelik növendékeiket s ez által elsőrangú tényezőivé lesznek annak, hogy a magyarság hazánk ezen határvidékén fentartassék.

Ezen szempontok azoka többek között, melyek ránk nézve öröndetessé tették a Máramarosszigetre való meghívást, s most a tiszántuli református egyházi értekezlet nevében, mint annak világi elnöke, a szives meghívásért, s az itteni rendkívül szives fogadtatásért a máramarosszigeti egyházmegyének, Máramarossziget városának, Máramarosvármegyének és a máramarosszigeti református egyháznak ezennel hálás köszönetet mondok.

Nehéz idők, — üdvös tanuságok.

Irta és a tiszántuli egyházkerületi egyházi értekezlet közgyűlésén 1903. augusztus 27-én Máramarosszigeten elmondta *Eröss Lajos* theol. akad. tanár.

Text. Luk. 19. 41—44. „*És mikor elközelgetett volna a várost látván, sira azon, — ezt mondván: vajha akárcsak a te eszedbe vehetted volna vagy csak e te mostani napodon, a melyek néked a te békeségedre valók, — de azok most elrejtettek a te szemeidtől. Mert eljő az idő ellened, melyben a te ellenséged te körülted palánkot építenek és körülvésznek téged és mindenfelől megszorítanak. És téged a földdel egyenessé tesznek és a te fiadat ott benn; és nem hagynak te benned egy követ más követ, mivel hogy nem becsülted meg a te meglátogatásodnak napját.*”

Azon a helyen, honnan az evangéliomból az elhangzott igéket felolvastam, Jerusálem ellen jövendől a Názáreti. Ott megy a jérikói uton tanítványai-val s oktatja azokat példázatokban. Lelkét nagy gondolatok szállják meg s szemét a jövőre függesztve, csendesen bocsátkozik alá a fügetermő Betfáge lejtőjén s álmokat álmodozik Bethánia leveles pálmái alatt. Édes álmok, — verőfényes boldogító gondolatok! . . . Ez az ut a dicsőség útja . . . Egyetlenegy a Jézus életében! Ott vezet át a virágos, harmatos fűben, szent csarnokain a tavaszi természet nagy templomának. Felsőleges pillanat! „Az idő megújodott; a nagy titok, mint a természet fogamzásának mondanak, teljesedésbe ment. A reggeli csendben fű, fa, virág nászünnepegyét tartja s minden virág, mely anyává lett; minden sugár, mely a harmatcseppekben rezeg** arról a rejtelmes Szeretetről beszél, kinek lényé homálylyal teljes ugyan, de a ki fényben, viharban, időben, örökkévalóságban, fent és lent, mindennütt . . . egyedül való forrása minden életnek s a kinek „idvezítő kegyelme,“ — mint az apostol mondja, — „megjelent minden embereknek.“**

Atyámiai! A hajósok beszélnek, hogy sötét, viharos éjeken a tenger háborgó habjai valami titkos villogó fényben lobognak s e fény nem egyszer mentője lesz az örvénylő vizek és zátonyok közzé jutott hajósnak. E fényt a Gondviselő gyújtja fel, hogy a kik a halál láttára megfélemlenek, Ő reá ismervén, újra éledjenek. Így ad jelt magáról az Ur a tavaszi természetben is. A tél enyészetet prédikál; de mikor megzendül határainkon a tavaszi ébredés hajnali

* Chateaubriand.

** Tit. 2. 11.

kürtje, akkor egyszerre szemeinkkel látjuk azt „*mi az Istenben láthatatlan.*“* S bár a téli ködök ott ülnek még a fagyos romokon, e ködökön túl felcsillan előttünk trónusa a kegyelem Atyjának s megragad bennünket a gondolat, hogy a mi Istenünk nem a holtaknak, hanem az élőknek Istene . . . S e gondolatra élni akar még az életunott is. Szóval atyámfiai! a tavasz mindenrevaló, csak arra nem, hogy elszomorítson.

És a Megváltó amaz utja, melyről az evangélista ebben a megneveztem szakaszban szól, éppen tavaszra esett.

Jerusálem felé tartott s a szent város kapujához kelet felől közeledett. Az Olajfák hegyének azt a részét, melyen áthaladt, a várostól a Kidron patakja választotta el. És e folyó völgyében nagy meglepetés érte. Virágvasárnapot ünneplő nagy sokaság jött elébe s a sokaság örömrivalgva üdvözölte őt „*a királyt, ki jött az Urnak nevében.*“**

Ezért mondtam, hogy ez az ut reá nézve a dicsőség utja volt. S ime mi történik!?

Egy fordulaton hirtelen feltűnik lábai alatt az ünnepi szint öltött város. S e pillanatban feledve a tavaszt, feledve a dicsőséget, — erőt vesz rajta az elmulás gondolata; könyvek szöknek szemeibe s megrázó vonásokban jósolja meg a város s a zsidó nép elpusztulását. Jerusálem! Jerusálem! „*Eljő az idő ellened, melyben a te ellenségeid te körülted palánkot építenek és körülvésznek tégedet és mindenfelől megszorítanak. És téged a földdel egyenessé tesznek és a te fiaidat ott benn; és nem hagynak te benned egy követ más követ, mivelhogy nem becsültek meg a te meglátogatásodnak napját.*“

Atyámfiai! A történetírók mondják, és különösen Flávius József, mint szemtanu, tesz arról bizonyosságot, hogy e jóslat nem sokára pontról-pontra beteljesedett. Jerusálem büszkén emelkedő bástyáit Vespasián és Titus katonái, a római légiók meghágták; bámulatatosan szép tornyait porig rombolták s mint írja: „még csak nyoma sem maradt, hogy e város valaha létezett.“

Minket is ünnepi díszben, örömmel fogadott e város itt a végvidéken e jó értelemben vett látogatás napján. Köszönet érte itt lakó feleinknek. Viszonzásul én is jóslatot mondok. De nem szomorut, nem leverőt. Ellenkezőleg: hirdetem nektek az életet; hirdetem az örömhírt, hogy pusztulás és halál helyett mienk a jövő, ha *megbecsüljük a mi meglátogatásunknak napjait.* S vajjon miként, hogy becsüljük meg? Ugy ha

* Róm. 1. 20.

** Luk. 19. 38.

I.

Először is hiszünk a Krisztusba s e hittel erőt, életet viszünk be beteg s vajudó társadalmi életünkbe.

Ker. ai! Mikor nehéz beteg kórágya mellett virasztunk s látjuk, hogy az emberi tudomány minden fegyverét lerakva tehetetlenül áll szemben a gyilkos nyavalyával: akkor rendszerént a fordulóra várunk s aggódva lessük a percek, melyeknek szárnyain vagy a halál borong, vagy az élet tapsol. E percek sokszor hirtelen elröppennek; máskor napokig, hetekig elhúzódnak s kemény próbára teszik a szervezetet, mely a nehéz tusát vivja. E napok „*a meglátogatásnak napjai*“ s nem egyszer minden attól függ, ha vajjon a gondos ápolás, mely szeretettel borul rá a beteg szivre, bír-e még csodát tenni azzal a hittel, mely a Krisztusé volt s mely előtt, — mint az evangéliumból tudjuk, — még a halál köteléke is megoldódott!?

De vannak ilyen krízisei a társadalomnak is. Sokszor az is nagy beteg; mikor az államférfiak s a leghíresebb bölcsek minden odaadása s önfeláldozása semmit nem ér. Elvek, jelszavak támadnak, melyek lázba hozzák a milliákat; titkos s sokszor századokon át pihenő erők kráterei nyíllanak meg s megrázzák oszlopaikat az elbizakodott bűnös világnak. A régi rend felbomlik; törvényei darabokra hullanak. Az ősi ideálok varázsokat vesznek s ujjabbak új színben ragyognak fel. Hirtelen mélységek, szakadások keletkeznek; morajlik, háborog, vajudik körülöttünk a mindenség s érzi mindenki, hogy nagy események küszöbére jutottunk s hogy az a titkos kéz, mely egykor Baltazár király előtt a falon megjelent, ismét felvette ecsetjét s ijesztő színekkel kezdi festeni az elvénült társadalom jövőkéjét.

Az ilyen idők a társadalom „*meglátogatásának a napjai*“ s bár bennök sokszor semmi tervszerűséget nem látunk, bizonyosok lehetünk felőle, hogy a korszellem, mely látszólag őket szüli, nem véletlenül jön; a korszellem csak az okozat, melynek háta megett ott áll a testi szemekre nézve láthatatlan ok, — az örök Szeretet, a ki legbölcsebb céljai szerént állapítja meg a társadalmi világrendet.

Jaj! annak a nemzedéknek, mely az ilyen napokat, mint tanuságos leckéket meg nem becsüli s meg nem becsülvén, vagy sehogy, vagy rosszul használja. Hiszen ezek a jövő békeségre való napok volnának! Mert semmi sincsen Isten nélkül s ha a természetben a legkisebb növénymagvak úgy vannak alkotva, hogy a földre hullván, sulyok és alakjuk következtében oly

fekvést nyerjenek, mely a csiraképződésre legalkalmasabb, — akkor lehet-é, szabad-é kételkednünk a felől, hogy a nehéz idők is okos célokat szolgálnak s mint a költő mondja, vihar kell ahoz, hogy a Libanon cédrusai megtermékenyülve virágot hajtsanak!

Ezt nem értette meg hajdan a zsidó nép; azért kellett elpusztulnia. Nagy és szent célok megvalósítására hívta el egykor ezt a népet a Jehova, hogy t. i. legyen ez az ő nevének hirdetője s belőle induljon ki a világ idvessége s nem volt Palestinának olyan városa, mely ugy a pátriárkák, próféták, mint később a Jézus idejében Istennek ez elhivatással összefüggésben álló kegyelmét sokszorosan meg ne tapasztalta volna. De e nép nem tudta felfogni küldetését; világtalan vakvezető lett s már a zsoltáriró keseregve panaszkodik, hogy „*egy igaz sem találtatik az Ur előtt az élők közül.*“* Később a próféták még erősebb szavakkal ostromozzák e nép megkeményedését. Az Ur felkél ellene; csapásokkal látogatja meg s mikor mindez nem használ, felhossa ellene a médotkat, persákat, assyrokat, s elkövetkezik az idő, mikor a rab-szolgásgára hajtott bujdosók a messze távolban a babyloni füzek alatt siratják elvesztett boldogságokat.

Ez idők az Ur „*látogatásának napjai*“ valának, a válság napjai, a mikor fordulnia kellett a nép jövőjének. De e nép még ekkor sem „*becsülte meg az ő meglátogatásának napját.*“ Sőt mikor eljött a Messiás, hűtlenné lett ahoz; üldözte, keresztre feszítette. Be kellett tehát telnie csordultig a pohárnak; el kellett végezetre jönnie annak a népnek, melyre célozott Mózes, midőn így jövendölt: „*népet hoz ellened az Ur messzünnen, — a földnek utolsó részéről, mely mint a repülő sas ront te reád, — mely körülveszen téged minden városidban, miglen leomlanak a te magas és erős kőfalaid.*“**

Ezekre a dolgokra céloz a felolvasott szentleckében a kesergő Jézus is. E nép pusztulása tehát szoros összefüggésben áll az ő hűtlenségével s a Krisztusba való hitetlenségével.

Ker. ai! A mai társadalom is a „*meglátogatás napjait*“ éli világszerte. Azt éli a magyar társadalom is. Megmozdult a föld lábaink alatt. A haladás szekere sikra jutott s mig ezelőtt egy századdal is alig-alig vánszorgott, ma szédítő gyorsasággal száguld a világ felett. A tudomány csodákat mivelt, de ma már nem mindig az Isten nevében gondolkozik. Törvényeink táblái összetörvők és sem az értelem, sem a becsület, sem

a tekintély, sem a história nem elég erősek többé, hogy a társadalmi bajok árjával szembe szálljanak. Hazánk nyugalma fel van forgatva; az igaz valóságos s Krisztusban való hit forrásai kiapadtak; a pásztorok tigris nyájukat legeltetnek és senki sem bizonyos benne, hogy vajjon lesz-é még valaha erő a beteg társadalomban, hogy magát ujjászülje! Cáfoltatok meg engem, ha nem így van.

Bizony . . . bizony ezek a mi „*meglátogatásunknak napjai*“; a krízis, mely évek óta tart.

És én mégis azt mondom, hogy ha „*megbecsüljük*“ ezeket, akkor pusztulás és halál helyett miénk a jövő! Megbecsüljük pedig úgy, ha ragaszkodunk a Krisztushoz s hitünkkel erőt, életet viszünk be vajudó beteg társadalmi életünkbe.

Valahol azt olvastam, hogy Zeus papjai — a Sellák — Dodóna galambjai csodás turbékolását tanulmányozták s ugy hatoltak be a Halhatatlanok kétértelmű jóslataiba. Nekünk a Krisztus lelke, a Szentlélek galambjára kell figyelniünk s ez hozza meg azt az olajágot, melynek leveleire fel van írva ennek a mai beteg társadalomnak boldog jövője.

Mert minden bajunknak csirája, minden szenvedésünknek forrása a társadalom hitetlenségében van. Az emberi szellem megüresítette magát a Krisztus lelkétől; nem tud hinni, türni, bizni, dolgozni; hanem csak békételenkedik, gyanakszik, követel s hallani sem akar arról, hogy a testi életen túl van lelki élet is, melynek mezein az igaz boldogság élő vizei csörge-deznek. Pedig . . . pedig e viz után eped a társadalom; s vajjon gondoljátok-é, hogy a Krisztusban való hit, mely ide vezet, csak az együgyűek mentsvára s a földöntuli ábrándos remények tűnő szivárványa? Nem ai! a hitnek az a célja, hogy a világ társadalmi életét megújítsa s átalakítsa.* *Ennek a hitnek pedig elkezdője és végezője a Krisztus,*** a kin kívül „*nincsen senkiben másban idvesség és nem is adatott emberek között ég alatt más név, mely által kellene nekünk megtartatnunk.*“***

A világ bölcei e tudomány igazságának székhelyét kereshetik az észben; mi keressük és feltaláljuk azt a szívben; mert nem az ész, hanem a szív hiányzik ma a társadalomból. Ezért az irigység, harag, gyűlölet, elégedetlenség, bálványimádás, önzés s még a pogány bűnököt is felülmuló erkölcstelenség mindenütt az

* Zsolt. 143. 2.

** 5. Móz. 28. 49—52.

* Pfeleiderer Ottó.

** Zsid. 12. 2.

*** Csel. 4. 12.

emberek között. De az evangéliumi hit Istene új szívet ad s ez a szív „kegyelemmel megerősítettvén,”* általa a szeretet szárnyakra kél s „szolgál mindeneknek úgy, mint Isten-től adatott ajándékok szerint.”**

A vértanúk fegyverek és légiók nélkül legyőzték a zsarnokokat; megfoszták életől a kardot, égető erejétől a tüzet. Így mondják a szent legendák. S hozzá teszik, hogy ezekben a Krisztus lelke élt. Így veretnek láncra a társadalom szörnyetegei is, ha e lelket benne urrá teszszük s *megbecsülvén a mi „meglátogatásunknak napját”* még a Golgota sziklái között is követjük a Krisztus nyomdokát.

II.

De hogy pusztulás és halál helyett, mienk legyen a jövő, arra nézve nem elég a társadalom újjászületése. Mi nemcsak emberek, világpolgárok akarunk lenni, hanem minden körülmények közt magyarok is és a Krisztus hamisítatlan tudományát valló, ebben hívő református keresztyének is. Ezért hát reánk nézve van nemzeti, van felekezeti élet is, mint volt a zsidókra nézve is s a jövőnek második feltétele az, hogy általában mindenkor ugyan, de különösen a meglátogatások idején összhangzásba tudjuk hozni a mi Krisztusba való hitünket hazánk s egyházunk szeretetének szent kötelességével.

Lássátok ai! a szentleckében azt olvassuk, hogy mikor amaz örökemlékezetű napon Jézus szemei előtt Jerusálem feltűnt, az Istenember egyszerre könyezni kezdett s sirván jósolta meg a szent város közelgő elpusztulását. Azok a könyvek az ő szemeiben a hazaszeretet könnyei valának.

Csodálatos s minden emberi ösztönök között legmagasabb ösztön bennünk a hazaszeretet ösztöne. Megvan ez bizonyos fokig még az állatokban, még a növényekben is. A vándormadarak valóságos rabjai e hüvös erőknek. „Mig egy részök, — mondja Chateaubriand, — naponként ugyanazon helyen zengi a Teremtő dicséretét, a másik rész utra kél, hogy távol vidéken hirdesse az ő csodáit. Gyors futárok repülnek át a légen; uszszák meg a tengert; hagynak magok után hegyet, völgyet, erdőt és ligeteket. Némelyek e tavasz szárnyain érkezvén, ismét csakhamar eltűnnek, égájról égájra követség mozgó hazájokat. Mások az emberi lakások körül települnek le s a messziről jött utasok a régi ismeretség révén ismét igénybe

veszik tavalyi gazdájuk vendégszeretetét. Mindenik saját hajlama szerént választ magának tanyát; a vörösbegy a kunyhókban vesz szállást; a fecske a palotáknál kopogtat. E királyleány, úgy látszik, — még most is a nagysággal rokonszenvez, de a szerencsétlen, a gyászoló nagysággal, minő saját végzete! Nyáron a versallei romokban lakik, télen Thébe omladékai között.”

Így van ez ai! a többi vándorokkal is s mindenikben az a csodálatos ösztön uralg, mit emberi nyelven hazaszeretnek nevezünk. Ez mutat utat a levegőben a költöző darvaknak; ez vezérli a szelek szárnyain költöző keselyűket és vadludakat; ettől tanulja a legszebb dalát a lombok énekese s ez szórja be, — sokszor a tropikus égájról lopott virágmagvakkal itt fent a Kárpátok mérhetetlen sóoszlópaít s ott lent az alföldi rónák buzavirágos pázsitait.

Ki tudná megmondani, mennyien pusztulnak el ezek közül csak egyetlen egy uton is e nagy ösztön rabságában!? Ám azért tavasz jöttén ismét utra kelnek s mikor a hajók árbocán, vagy egy-egy szirtfokon megpihennek még ott is az édes hazáról álmodoznak.

Nekünk is van hazánk e veszendő földgolyóbison. Volt hazája a Megváltónak is s ha azok a könyvek, melyek a szentleckében említett alkalommal az ő szelid szemeiből aláfolytak, az Istenember hazaszeretéről tanuskodnak: szeretnünk kell nekünk is a mienket s azon kell lennünk, hogy a mi Krisztusban való hitünket hazánk s egyházunk iránt való hűségünk szent kötelességével összhangzásba hozzuk. A Jézus szerette hazáját, pedig tudjuk, hogy az ő „országá nem e világból való volt.”** Nekünk itt kell élnünk és halnunk s szükség, hogy „a meglátogatásnak napjai” mindig magasabbra szítsák bennünk az immár ezer esztendő óta lobogó áldozati lángokat. Mert tudjuk, hogy voltak . . . haj! be sokszor voltak napok és idők a mi nemzeti életünk történetében is, mikor meglátogatott bennünket büneinkért az Ur! Én a régi sebeket felszakgatni nem akarom, de azt minden tulás nélkül mondom, hogy ha igaz az, hogy a vértanúk lelkeiből hulló csillagok lesznek: akkor nincs és nem is lehet olyan része azoknak a felettünk kiterjedő szent boltozatoknak, mely éjszakánként szebb fényben égne, mint a minőben ég a magyar csillagos ég.

Ilyen napjaink lesznek a jövőben is, sőt vannak korunkban is, mert büneink vissza-visszatérnek s küzdelmekre méltatott bennünket az Ur. S ne felejtjük, hogy a jövő csak úgy a mienk, ha e napokat *megbecsüljük* s a Kriszt-

* Zsid. 13. 9.

** I. Pét. 4. 11.

* Ján. 18. 36.

tusban való hitünket hazánk iránt való hűségünk szent kötelességével összhangzásba hozván a krisztusi erények szent tüzében egy csaldáddá forrasztjuk össze itt velünk együtt élő minden rendű embertársainkat.

E nagy és nemes munkában pedig a mi sorsunk, az evangélium szerint reformált magyar protestánsok sorsa a legjobb részre esett. Reánk nézve a hon határain túl nincs a földön törvényadó; idegen parancsszóra nem hallgatunk; hazafiságunkat evangéliumellenes dogmatikai, vagy egyházkormányzati szempontoknak alá nem rendeljük; jelszavunk, mint hajdan, úgy ma is: Isten és szabadság! S e jegyben a Krisztus evangéliuma, hazánk s egyházunk szeretete egybefoglalva van. Már csak azért is ragaszkodnunk kell egyházunkhoz s lobogtatnunk kell fenn az azt a szövétneket, mely nem azért adatott nekünk, hogy „*véka alá rejtjük, hanem, hogy magas helyre feltévén, azzal másoknak is világítsunk.*“*

Isten akarta azt, hogy az emberek, mint a Krisztus követői e földön egyházakat alkossanak s abban növekedjenek. Mindenható erejénél fogva megtehetné ugyan, hogy azok, a kik elvannak választva, minden egyház nélkül egy szempillantás alatt tökéletességre jussanak; ámde nem teszi meg; hanem örök végzete szerint itt e földön együtt kell élnünk a mi embertársainkkal s éppen ez a társaság az, mit látható egyháznak nevezünk. Ez a látható egyház különbözik ugyan attól a másiktól, a láthatatlantól, mely felül áll minden időken és minden tereken s magába foglalja mindazokat, a kik bárhol és bármikor a világon a Krisztusban éltek és haltak s a melyre nézve mi is valljuk, hogy egyedül idvezítő: de azért nagy és szent a hivatása annak is, melynek oltárai itt e földön vannak felállítva s olyan áldozatokkal füstölögnek, melyek az Isten előtt egyedül kedvesek.

Ezek az oltárok pedig a magyar földön több mint negyedfélszáz esztendő óta nemzeti célokat is szolgálnak s valamiképpen egykor Zsidóország elpusztult, mert a nép „*meg nem becsülvén az ő látogatásának napját*“ a Jehova iránt való hűséggel együtt és egyszerre dobta el magától honszerelmét is: éppen így lenne megpecsételve a mi sorsunk is, ha vallásunkhoz, egyházunkhoz hűtlenné lennénk s róla a nehéz időkben akár gyávaságból, akár haszonlelésből megfeledkeznénk. Mert régi igazság s nem vagyok annyira elfogult, hogy el ne ismerjem, hogy a magyar állam csak a keresztyénség szegeletkővén épülhetett fel, — de éppen olyan

* Máté 5. 18.

bizonyos az is, hogy annak élete és fennmaradása már negyedfélszáz esztendő óta attól a lélektől függ, mely a Krisztusé s mely az Irás szerint ott lakik „*a hol a szabadság van*“*

* 2. Kor. 3. 17.

s így főképpen mi közöttünk az Ur tiszta evangéliuma szellemében reformált keresztyén hittestvérek között. Ettől fog függeni a jövőben is; azért mondom, hogy pusztulás és halál helyett mienk a jövő, ha a Krisztusban való hitünket, hazánk és egyházunk iránt való hűségünk szent kötelességével összhangzásba hozzuk.

* * *

Hogy miképpen lehetséges ez? Megmondja a Megváltó. *Ha megbecsüljük a mi meglátogatásunknak napját!* Isten cselekedeteiben mindig következetesség van. Következetes magához abban is, hogy bennünket ottan-ottan meglátogat. Ő azt akarja, hogy phisikai, szellemi és erkölcsi képességeink növekedjenek s így közeledjünk hozzá azon az uton, mely a Krisztus keresztje alatt s a sirok felett vezet át. E cél elérésére azonban nem mindig alkalmasok a békés idők. Mint a természettudósok mondják, van egy tengeri növény* mely egyenesen a viharok méhében születik s ezek gyökereztetik azt meg az örvénylő vizek fenekén. A Krisztus lelke arra tanít, hogy a viharok a mi hitünk gyümölcseinek a megérlelésére szintén szükségesek s „*jó nekünk ha az Ur ottan-ottan megaláz minket, hogy megtanuljuk az Ő parancsolatait.*“** De ezt aztán tanuljuk is meg igazán; okuljunk a leckéken, melyekben hatalmát mutatgatja. Azok által bűneinkre és sokféle fogyatkozásainkra figyelmeztet bennünket. Ragadjuk meg kegyelmét s úgy is mint emberek, úgy is, mint honpolgárok, úgy is mint egyháztagok teljes erőnkkel s minden igyekezetünkkel azon legyünk, hogy „*léleknek vessünk s örökéletet a lélekből arassunk.*“***

Mint fentebb mondtam, azokról a napokról, melyeket ma élünk, éppen nem mondhatjuk, hogy a nyugalomnak napjai volnának. Ellenkezőleg: „*rossz idöket élünk, rossz csillagok járnak!*“ S talán mint egykor a zsidók a Pálmák vasárnapján, ott állunk immár mi is a társadalmi, nemzeti és egyházi válság örvényénél.

Ki tudna, ki merne erre közölnünk biztos feleletet adni . . .!? Egyet azonban tudok s mondani akarok. A próféták Izráel történetében

* „Fucus giganteus.“ Az atlanti ocean sziklás partvidékein él számos variatióban. Az algák családjába tartozik. L. Hager's Werke 1—2; 725. lap.

** Zsolt. 119. 71.

*** Gal. 6. 8.

mindig akkor jelennek meg, mikor a Jehova neve s ezzel együtt a nép élete fenyegetve van. Ilyen idők voltak azok, mikor a zsidókat a filiszteusok szorongatták s Saul társaságában legelőször találkozunk a „*proféták seregével*.”* Hasonló kritikus idők vetik őket felszínre Akháb alatt később is a mikor a király felesége kedvéért palotájában maga állítja fel a tyrusi Baál szobrai s a proféták újra megjelennek a felszínen, hogy megmentsek a Jehova vallását s azal együtt a zsidó nép nemzeti életét. Ilyen viszonyok között találkozunk később Elizeussal, Illyéssel s a többiekkel, kik egytől-egyig mind a zsidó nép „*meglátogatásának napjáról*” prédikáltak s a kiknek, a mint tudjuk, -- prédikálására jelek és csodák támadtak.

Mi ai! a kik ide e városba jöttünk, nem vagyunk sem proféták sem jóvendőmondók. Egyszerű emberek, a ti hívőtársaitok, magyar testvéreitek vagyunk mi, a kiktől semmi csodálatost nem várhattok és ne is várjatok. Mi csak az idők jeleit értettük meg s tudván azt, hogy az apostol szerint „*a ki Irást magyaráz, az embereknek szól épülésre, intésre és vigasztalásra*”** eljöttünk ide, hogy hirdessük itt a hitihűség, hazaszeretet s társadalmi újjászületés evangéliumát s vállvetett erővel emeljük magasra a Krisztus keresztségét, melyre a szeretetnek, örökéletnek és az Isten országának evangéliuma nagyon felírva.

Jertek, vegyetek részt ez Istennek tetsző munkában, hogy „*a mi meglátogatásunknak napját megbecsülvén*” halálunkat és pusztulásunkat ne hirdesse a Krisztus jóslata.

Egy nagy világgöltő*** azt mondja, hogy a remény, mit Éva a sírokra épített és az az undor, mit a halál iránt érzett, arról győzte meg Ádámot, hogy van benne valami, mi nincs alávetve a megsemmisülésnek. Az élet reménye mi bennünk is él; gyáván meghalni, elpusztulni mi sem akarunk; s halljátok! Az a Krisztus, ki Jerusálem romlását hirdette, hozzánk, kik az Isten országát építgetjük, így szól: „*ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy adjon nektek országot*.”**** Amen!

TANÜGY.

Református népiskolai szervezetünk.

Az új zsinati egyházalkotmány tervezet ref. népiskoláink jövőjét nagyon közelről érdekli és új korszakot van hivatva alkotni népiskoláink szellemi életében.

* I. Sám. 10.

** I. Kor. 14. 3.

*** Milton.

**** Luk. 12. 33.

Különös fontossággal bír az alkotmány tervezetnek az a része is, mely a református tanítósnak az egyház kormányzatában való befolyási mértékét szabályozza, mert szerintem ennek úgy a lelkészekre, mint a tanítókra nézve teljesen megnyugtató megoldása fogja szorosabban fűzni a tanítósnak egyházunkhoz és teszi bensővé azt a viszonyt, melynek pap és tanító, mint az egyháznak legfontosabb feladatát betöltő két hivatalnoka között egyházunk érdekében meg kell lennie.

Ezuttal azonban úgy ezen, mint következő cikkeimben csak a Köznevelési és közoktatási szervezet c. fejezettel akarok foglalkozni, kiragadván ebből a népnevelésről „Nepnevelési hatóságok” cím alatt az 506—517. §-okban foglalt intézkedéseket, mert szerintem a népiskolai hatóságok szerencsés megalkotásától és szervezésétől függ népiskoláink jövője.

Különös fontosságot tulajdonítok említett fejezet 516. §-ának, mely ezt mondja: „Az egyházkerület közgyűlésén, az állam és egyház iskolai törvényeinek keretében a népiskolai oktatás rendezésére és fejlesztésére szabályrendeleteket alkot.”

Tehát már ebben is benne van, hogy az állam iskolai törvényeinek keretében alkotandó meg a szabályrendelet. Ez természetesen is, mert mi mindig respectáltuk az állam törvényeit. De már a mint tovább folytatja, abból kitűnik, hogy az állam célszerű intézkedései előtt kénytelenek vagyunk meghajolni, mert mi türes tagadás, a mi jelenleg érvényben levő „Nepiskolai szervezetünket, melyet az 1889. évi május hóban tartott egyházkerületi közgyűlés 120. sz. végzésével helyben hagyott, bármilyen tökéletes alkotás volt annakidején, ma már tulszárnyalta az állam a maga célszerűbb intézkedéseivel. Azt mondja az egyházkerületről a fenti 516. §. tovább: „Ilyen szabályrendelettel állapítja meg az övintézetekben és népiskolákban, valamint a polgári iskolákban is a rendtartást, fegyelmi eljárást, az igazgató, tanító, osztálytanító és a többi tanítók hivatali viszonyát és a népiskolai tantervet.”

Ime csupa az állami szervezetről átvett célszerű intézkedések! Mint egy nyílt kimondása többek közt annak is, hogy a Nepiskolai szervezetünkben említett Tanítótestületek, melyektől a szervezet 65. pontja „a tanítás és nevelés egyöntetűvé tételét és a tanítók önképzésének előmozdítását várta, nem feleltek meg a hozzájuk fűzött várakozásoknak, mert ime az alkotmánytervezet is igazgatótanítót említ.

De hát vajjon népiskoláink színvonalával és a bennök uralkodó renddel, és egyöntetű módszeres eljárással megelégedünk-e elégedve? Azt látjuk, hogy a feleltes hatóságok az iskolák jelentékeny számu részével nincsenek megelégedve, megfordítva a tanítósnak egy része sem minden keserűségtől, ha a felügyelet gyakorlásának módjáról van szó.

Valahol, valakiben okvetlenül bajnak kell lennie! A hiba szervezetünk elavult intézkedéseiben rejlik.

Hiszen ha tanítóink képességeit és ügybuzgóságát nézzük, látjuk, hogy vannak kiváló tanítóink, a kik nemcsak tanítanak, hanem a szó szoros értelmében nevelnek is. Vannak, kiket ambiciójuk olyan feladatok elvégzésére is ösztönöz, melyek szorosabb értelemben vett iskolai kötelességeiken kívül esnek ugyan, de a nép javát igazán szíven viselő tanító legszebb feladatai között tartoznak. Hiába, a társadalom sok mindenfelét megkíván a tanító, sok olyan mozgalom irányítása tartozik feladatai közé, melyek tényleg a nép gyermekeivel foglalkozó és így a nép észjárását, gondolkodás módját és szükségleteit leginkább ismerő tanítónak es-

nek legjobban keze ügyébe. De az is bizonyos, hogy mint minden pályán, úgy a tanítói pályán is működnek olyanok, a kik nem felelnek meg a hozzájuk fűzött várakozásoknak és pedig legtöbb esetben a rátermettség hiányában. Mert hiába, ha valamely pályára, úgy a tanítói pályára tényleg születni kell, mert itt igazán kárba vész a legnagyobb tudás is tanítói és nevelői ügyesség nélkül.

Az is igaz azonban, a mire itt rá akarok mutatni, hogy lehet az oktatásügy szervezése körül olyan célszerű intézkedéseket alkotni, a melyek a gyengébb tanerőt is képessé teszik arra, hogy legalább is közepes eredményt érjen el, viszont a közepes tehetségű tanítók, helyes szervezet mellett kifogástalan eredménnyel is dicsekedhetnek. Már pedig, ha csak önmagunkat ámitani nem akarjuk, konstatálnunk kell, hogy ilyen szervezet, mely a kor színvonalán állana, ma már nincs egyházunkban. Különösen veszedelmes ez az állapot nálunk, a hol különben is nagy az önállóság és függetlenség érzete, s a hol ma éppen ezért a közepes tanerő csak gyenge eredményt érhet el, a gyenge tanerő pedig siker nélkül, tanácstalanul nézi iskolájának alacsony értelmi színvonalát.

A függetlenség érzetének tulságos ápolása folytán sok tanító zokon veszi, ha az ő hatáskörébe avatkoznak, viszont a felettes hatóságok meg arról panaszkodnak, hogy jó akaratu tanácsaikat nem méltányolják eléggé a tanítók. Kiskorúságban tartást emleget a tanító, míg a felettes hatóságok a fegyelmezetlenséget vetik több tanító szemére. A munka sikeres végzéséhez okvetlenül szükséges társadalmi súly hiányáról panaszkodik a tanítók egy része, mely nevelői feladatának betöltését megbénítja, a felettes hatóságok viszont könnyelműséggel és tekintélyt tönkretevő hibás eljárásokkal vádolják a tanítóság egy részét. Jogtalanságról, az egyházkormányzatban gyakorolt szűk befolyásról panaszkodnak a tanítók, jogokat követelnek tehát, de eme jogok lassan gyarapodnak számukra.

S vajjon az egyháznak 2 legnagyobb szolgálatot tevő hivatalnoka, a pap és tanító megérti-e egymást mindenütt, egyöntetűen járnak-e el? Igen sokszor ellenkezésbe jönnek az egyház fejlesztésére vonatkozó terveik, és sajnos, — de megesik, hogy az egyház legfontosabb ügyei személyes ügyekké valnak, melynek feltétlenül az egyház vallja kárát.

Talán azt hihetnénk, hogy a nagy önállóság és függetlenségérzet hatása alatt kifejlett egyéni önértzet a nemes versenyt fejleszt ki a tanítótestületek tagjai közt, kik egymással versenyezve igyekeznek módszerüket tökéletesíteni és kollégialis együttérzéssel törekésznek iskolájok előmenetelét biztosítani mindnyájan. Csálódunk! Mert az összetartó és a nevelés ügyét közös erővel előre vinni akaró lelkes tanítóság javarészenek munkáját tönkre teszi néhány tanító is, ki jelenlegi népiskolai szervezetünk szellemére tamaskodva, bátran mondhatja, a mint hogy mondja is: „*En vagyok a magam iskolájának igazgatója!*“ Az egyöntetű módszeres eljárást biztosítani akaró kiváló tanítók munkája hajótörést szenved, s a leglelkesebb tanító is megnyugtatóni kénytelen lelkiismeretét azzal, hogy ő megteszi saját iskolájában a kötelességét, más is tegye meg a magáét.

Pedig sok igen képzett tanítónk van, sok olyan tanító működik ref. népiskoláinkban, a kik tanítói és nevelői ügyességüket valódi ambícióval fejlesztik tovább, s a kiktől szakfelügyelőktől is hallottam nagyon szép

elismerő nyilatkozatokat. Valóban milyen kár, hogy egyes tanítók kiváló szaktudása és tapintatos, szakavatott módszeres eljárása magának az illető kiváló tanító tantermének szűk négy falai közé zárva marad, s nem válik közkinccsé. Egymás módszeres eljárását megfigyelve, bizonyos elveket megbeszélés tárgyává téve és kölcsönös jóindulattal egyöntetű eljárásban megállapodva a kartársak együttes buzgósága folytán nem lenne többé a tanítótestület kezében gyenge iskola. De vajjon hányadik tanítótestület hoz létre a maga kebelében egyöntetű módszeres eljárást? Pedig népiskolai szervezeti szabályzatunk a tanítótestületek szervezésétől ezt várta! Mi tehát az oka annak, hogy ref. népiskoláink között egy rész nem felel meg annak a nagy felekezeti és állami érdeknek, melyet szolgálni hivatvák? Mert kétségtelen, hogy az állami és községi iskolákban több garancia van ma már arra nézve, hogy nemcsak a kiváló tanítóknak van kifogástalan iskolája, hanem a gyengébbeknek is. Pedig nem ok nélkül emlegették eddig más jellegű tanítóképző intézetek is, hogy a mi református tanítóképzésünk elég magas színvonalon áll.

Nagyon téved, a ki azt hiszi, hogy a református tanítóság értelmi vagy erkölcsi színvonalában rejlik a hiba. A hiba népiskolai szervezetünkben keresendő, mely nem képes egy részről megadni tanítóinknak azt a társadalmi súlyt, melyre szüksége volna, s a mely szervezet az ellenőrzést és a tanító önálló tevékenységét, a folytonos haladást és a módszer tökéletességét nem mozdítja elő. Népiskolai szervezetünk, tantervünk és rendtartásunk immár túlhaladott álláspontot képviselnek, melyet okvetlenül át kell alakítani, úgy hogy azok a kor színvonalán álljanak. Már az állami és községi iskolák megelőztek bennünket, azokban a tanítás körül minden intézkedés megtörtént, hogy bennök mintaszerű pontosság uralkodjék a legaprólékosabb terv szerint ki van dolgozva az évi munka minden mozzata, míg nálunk az iskolai élet minden mozzanatában rendszertelenség, bizonytalanság, kapkodás észlelhető, mindenki maga fejétől tesz mindent, de ez a szabad verseny éppen nem biztosítja a sikert. Sem a tanítóknak, sem a felügyelet gyakorlásával megbízott tényezőknek nincsenek pontosan körül írva kötelességeik és jogaik, vagy ahol körül vannak írva, ma már túlhaladott álláspontot képviselnek.

Valóban odáig jutottunk, hogy mi reformátusok, kik valamikor tanügyi kérdésekben vezettünk és más jellegű iskolák mintaképei voltak iskoláink minden tekintetben, ma már az állam járszalagján haladunk. S legyünk őszinték és valljuk be, hogy méltán, mert az állam a maga tökéletesebben működő szerveivel rendezett és magasabb színvonalu intézkedéseket tud előállítani, mint mi. A mi feladatunk az utóbbi időkben csak arra szorított, hogy lestük és lessük, hogy mit csinál az állam, és törekszünk átvenni tőle mindent, hogy — *el ne maradjunk*. Középiskoláink már hanyatt homlok rohannak az állami minta után, népiskoláink még azok egyedül, a melyeknek a rendszertelenségét mostanáig fentartani sikerült, de immár valamit a viszonyok javítására tenni kell.

Hogy azonban félreértésnek ne legyen kitéve, kijelentem, hogy nem tartok mindent feltétlenül jónak, a mit az állam annak tart. Hiszen vannak nekünk reformátusoknak olyan speciális viszonyaink éppen autonómiánkból kifolyólag, a melyek a mi erősségünket képezték és képezhetik ma is. Próbáljuk meg azért isko-

lánk szervezetét és tanítóink működési körét a modern felfogás szemüvegén át nézni és beilleszteni abba a keretbe, a mely keretet immár megalkotott az állam és a község a maga iskoláira nézve, s a melyeknek úgy az állami, mint a községi iskolák a maguk megismosodásukat köszönhetik.

Következő néhány cikkemben természetesen nem részletes szervezetet akarok összeállítani, hanem csak néhány általános irányelvet akarok bizonyos szempontok szerint csoportosítva kifejteni, a melyeket megvitatni éppen zsinatunk előtt nagyon is szükséges lesz.¹

Éppen ezért úgy ezen, mint a következő cikkeimben elmondandókat vegyék úgy ref. lelkészeink és tanítóink, hogy azokat velem nem az állami és községi mintának minden áron való utánoztatása mondatja el, hanem az a jóakaratu szándék, hogy népiskolai szervezetünknek a kor szellemében való átalakításához csekély erőmmel én is hozzájáruljak.

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

A szatmár-németi vallástanításhoz.

E lap hasábjain terjedelmes közlemény jelent meg — a szatmár-németi államilag segélyezett ref. gymnasium vallástanárának önvédelme. Ez a védelem kezembe adta a tollat, hogy a dologhoz egy pár szót fűzzek.

Az ügyről egy társadalmi lap támadásai után az egész város tud és beszél. Részemről én is, mint a vallástanár ur, elítélem ilyes dolognak illetéktelen téren való szellőztetését, főképpen annyi felekezet-lakta városban, ahol egyházunk — idáig jutottunk — jóllehet többsége a város polgárságának, immár úgy anyagi, mint hitéleti téren lejtőn van. Az anyagi bajokról elterhelünk most, mert azon nem lehet egykönnyen, máról holnapra segíteni, de a hitéleten javíthatunk, ahhoz nem kell, csak akarat és tett. De nemcsak arról tudnak már a legegyszerűbb emberek is, hogy mi van az újságban, hogy azt mondják, hogy egy tanár a gymnasiumban nem jól tanítja a vallást, hanem természetesen elterjedve ez a más felekezetek hvei között is, mert, mellesleg megjegyezve ezek *resen álló* papjai minden kisebb-nagyobb botránnyainkat, fűszerezve, és jól feleicomázva föltálatják ajtatos hibeiknek, azt is szájról-szájra adják újság nélkül is, — „mint ezt egy katolikus hívőtől hallottam, — hogy Krisztus Urunk nem ment fel a Mennybe, hanem, hogy a másik oldalán a hegynek lefutott. Ezek aztán papi szájából hallva, csinos képet alkothatnak evangyéliumi egyházunkról, a megtisztított hitről, de még a gymnasiumról is, no meg a vallástanár urról is, kinek tanítványai közt akadnak

¹ Cikksorozatam megírása után a Sárospataki lapok f. évi jul. 27-iki számából értesültem, hogy a tiszáninneni egyházkerület 1902. évi őszi egyházkerületi közgyűlése 47. sz. végzésében a népiskolák számára új Szabályrendelet készítését rendelte el. Az elkészített Szabályrendelet tervezet, melyet nevezett lap egész terjedelmében közöl a népiskolák szervezetét a községi és állami iskolák szervezetének színvonalára fogja emelni bizonyára. A tiszántúli egyházkerületben is annnyival inkább égető szükség új Népiskolai szervezet készítése.

olyanok, természetesen a fogékony gyermeki lélek viselkedő füleinek csiklandósan eső ultrarationális doktrínák pertraktálásán minden istentelenségre vérszemet kapva, mert hiszen tanári-tekinély és annak hitele áll előttük, — hitvány játékot üznek az evangyélium tanításából és iskolaszegletjé diszkusszió tárgyává teszik a vallás magasztos tanait — és (Sz. L. S. o.) elolvasva Büchner könyvét háromszor is tullicitálják a professzort. — arra a konklúzióra jönnek, hogy nincs Isten.

Ez a sajnálatos állapot tarthatatlan. Egy generáció meg van mételvezve. Büchner a gyermeki lélekből, ha egyszer befészkelte magát, nem lehet egykönnyen kiverni. Különösen ilyen vallás-gyilkos tanokkal és nyilatkozatokkal. A vallástanítást, akármilyen felvilágosodott is valaki, nem kezdheti mással, ha vallást akar tanítani, csak egyes-egyedül a szentírás alapján. Az irni-olvasni tanuló gyermekkel előbb egyenes vonalat rajzoljat a tanító és csak azután tanítja az i-betűre, — legutoljára hagyva az x-et és z-ét, pedig latin írásmódunkban alig-alig huzunk egyenes vonalat. A tornatanító előbb a gyermeket járni tanítja meg, jobb láb — bal láb és *utoljára* mutatja meg a korlátot és engedi rá, nem legelőször, hogy nyakát szegje az első kísérletnél . . . Egyházunk dogmáira gombamódra keletkezett szertelen nézeteket, minden szabadelvűség mellett is, csak keztyűs kézzel bontogassuk és ezen nézetek meztelen voltát talán a gymnasiumi vallástanítás teréről egyszerűen elhagyva, hagyjuk azt más tényezőknek. És így kíséri munkánkat Istenáldása, nem pedig az Istentagadás.

Ennyit a gymnasiumi vallástanításról és hitéletéről. De ezzel kapcsolatban, mint ennek testvérét, a testvér ref. felsőbb leányiskola hitéletéről is ajánlok egy ténny, az érdeklődők, de különösen a nevezett intézet igazgatótanácsának figyelmébe.

Az intézettel kapcsolatos elemi iskoláról szólok, a mely közvetlenül hozzátartozván a többi elemi iskolával nem államosított, nem önálló iskola ez, hanem csak olyan töredék, olyan uri gyermekek elkülönítése, mely, bár mig felekezeti iskolák voltak, olyan külön kasztfélét képezett, a minek egyházunk sohasem lehet barátja, de most megszűnván a felekezeti iskola hit-építő volta, a kálvinizmusnak, a ref. nőnevelésnek, az elemi iskolában — mentsvára lehetne, ha — ha tanítónője nem volna római katolikus. Római katolikus tanítónőt alkalmaz az igazgatóság, pedig ugyszólva, telve van a város végzett, okleveles elemi iskolai tanítónőkkel. A római kath. zárdában sorba buktatják református tanítónőjelöltjeinket; presbyteriumtól — konventig tárgyaljuk e zárdában elkövetett vallás-sérelmeinket. Felterjesztjük azt miniszterhez és ha még akadna forum . . . de bárhova — hiába; magunk pedig nagy lelkűek vagyunk, a mi azonban nem nagylelkűség, hanem a magunk szénájának a vizre eresztése. És az igazgatótanács a helyett hogy tenne valamit ebben a dologban — nem menti meg a szomszéd zárdá eretnek — gyermekéhes *növéseitől és jezsuitáitól* a Keresztelő János fejét, hanem maga akarja levágni.

Ideje volna tehát nemcsak *resen állanunk*, hanem induljunk el és tegyünk is valamit — a magunk dolgában.

II. Felsővégesi.

Az ev. ref. egyetemes konvent üdvözlete az egyesült államokbeli református egyházhoz.

(Vesd össze az 1903. júniusi konvent 48. jegyzőkönyvi számának e—2. pontját.)

Kedves hitrokonaink!

A magyarországi református egyháznak legfelsőbb kormányzó hatósága az egyetemes konvent, mely üléseit Budapesten, 1903. június 3—6. tartotta, — vette és olvasta az amerikai ref. egyház üdvözlő levelét, mely Readingben f. é. március 11-én kelt; vette a baltimorei zsinat jegyzőkönyvét.

Halával fogadjuk és megköszönjük azon keresztyéni gondozást és szép áldozatokat, melyeket a velünk névben azonos és hitben rokon egyház belmissiói bizottsága útján a mi Északamerikába szakadt hitsorsosainkra fordított. Régóta él keblünkben a vágy keresni az összeköttetést az önök egyházával, melynek védő szárnya alatt második otthonra találtak s vallási életük fentartására hatalmas segítő kezeket nyertek a mi egyházunk oda kivándorolt egykori tagjai. Érezzük is, hogy nekünk is vannak kötelességeink minden lehető támogatással járulni az önök kezdeményéhez, önökkel kezdet fogni.

Hogy a testvéri összeköttetés szilárdabb alakot öltjön, konventünk legújabbán elhatározta

a) a hozzánk intézett testvéri szöveget jegyzőkönyvében megörökíti s egyúttal jelen levélben megküldi viszont-üdvözlését.

Az önök egyháza a régibb századokban Hollandiával volt kapcsolatban. Mi is sokat köszönünk e szabad nemzetnek és ref. egyháznak, ugyanis a holland egyetemeken képződtek a 30 éves háború alatt és után magyar ref. lelkészeink és tanáraink; a hollandi szövetséges rendek szabadították ki a nápolyi gázarabságból a magyar hitvallókat (1676 febr. 11.) Az önök egyháza 1793 óta önállóvá lett a hollandi anyaegyházról és egy század alatt hatalmas zsinati egyházzá erősödött. Az előre nem látható történelmi fejlemények során, az isteni gondviselés titkos utain vezettetés nyomán, imé az önök egyháza lett hivatva az evangéliom világosságát ragyogtatni a mi magyar hitrokonainkra és hit-vallásunkban megtartani őket. Ily módon érdekfőzőségbe hozattunk.

Legyen áldott a Mindenható Isten csodálatos keze, hogy ily védő egyházzal ajándékozta meg a tengeren túl a miénket, hogy a hová mi eszközök híjával el nem hathattunk, az viseljen gondot a mi tőlünk oda költözött testvéreinkre. Ez a meghatározó indok, hogy mi is siessünk testvéri kezdet nyújtani a tengerentúli testvéregyháznak, fogadják tehát a legmelegebb testvéri üdvözlésünket s egyúttal azon ígéretet, hogy minden lehető meg fogunk tenni a szükséges összeköttetés állandósítására.

b) Konventünk továbbá egy öt tagból álló bizottságot alakított, melynek feladataul tűzte tanulmányozni az összeköttetés állandósításának módjait; értesülést szerezni az önök belmissiói bizottságának kiválalmairól, valamint az ottani magyar gyülekezetek állapotáról és szervezkedéséről. Ez öt tagú bizottság fogja elkészíteni a javaslatot a legközelebbi konventhez s onnan fog az a javaslat a jövő évben egybejövő országos zsinat elé felterjeszteni. Ily zsinat csak tíz évenként tartatik nálunk, de a konvent minden évben. A zsinat egybehívásáig is felhivatott konventünk elnöksége — s azért egyházi elnökéhez kérjük ezután megkereső

irataikat intézteni, — hogy kísérelje figyelemmel az amerikai magyar református hívek ügyét s a mennyiben intézkedés szükségét látja, a Dunamelléki Superintendens útján tegye meg azt.

Jelen üdvözlő és tájékozó iratunkat Good J. Jakabb lelkész ur kezeihez küldjük, kérvén őt hozza tudomására a kontinensbeli egyházakkal levelező bizottságnak, s annak útján a ref. egyháznak és belmissiói bizottságának. Egyúttal megküldjük konventünk jegyzőkönyvét is viszonzásul.

Üdvözljük hálattal szívvel a zsinat elnökeit, tisztviselőit s az egész ref. egyházat, kérjük arra Istennek minden áldását, hogy nagy és sokoldalú feladatait teljesíthesse s diadalról diadalra előrehessen.

Miskolcson és Budapesten, 1903. szept. 5.

A magyarországi ref. egyház egyetemes konventjének elnökei:

Báró Bánffy Desső
főgondnok.

Kun Bertalan
püspök.

Felelet a szerkesztő ur kérdéseire.*

Nagytisztelendő szerkesztő ur! Vallástanítási irányomat illetőleg néhány kérdést méltóztatott becses lapjában hozzám intézni; engedje meg tehát, hogy ott, hol ezen kérdések hozzám intézettek, felelhessek azokra.

Kérdezi nagytisztelendő ur, „Mit ért ön azon orthodoxián, melyet elítél?” Tárgyalásomból — úgy hittem — elég világosan kitűnik, hogy a gymn. vallástanítás körében azon irányzatnak vagyok ellene, mely a gymn. többi tárgyaival nem akar karöltve haladni, hanem akár a szentírás, akár hitvallásunk egyes teteleinek betűjéhez ragaszkodik és azokban nem a lényeg, nem a soha meg nem dönthető isteni szellemet helyezi előtérbe; tehát a gymn. vallástanításban a korrallal haladni nem akaró és a betűhöz szigorúan ragaszkodó orthodoxiát, azaz az ilyen vallástanítási irányzatot helytelenítem.

A mi reformátoraink orthodoxiáját illeti, erre vonatkozólag véleményem az, hogy ők első sorban vallás-újítók voltak. A megrontott keresztyén vallás újjászűrését és ezen újjászűrés minél teljesebb előmozdítását tartották munkájukban a legfőbbnek. Az akkori jelen és a jövőre irányuló alapelvük pedig az volt, hogy az akkori kor s majd az egyes korszakok fejlődésének felhasználásával a szentírásban foglalt Krisztus vallását minél tökéletesebb formában állítsák vissza, hogy ezen alapon a jövő nemzedék valósítsa meg azt minél teljesebben. Ezért vetették el az örök időkre való dogmákat is, ezért mondták ki, hogy az általuk megalkotott hittételeknek sem követelnek a formát illetőleg örökéletet. A bennük lévő lényeg, a szellem, örökéletű, de a forma a kornak megfelelően változtatható. Ha e felfogásom igaz, akkor eddigelé nemigen fedezhetünk föl tanításainkban orthodoxiát.

Hanem jöttek a zavarosban halászni szeretők, jöttek a túlról a rajongók, kik mindent fel akartak forgatni, kik a nagy reformátorokat vagy nem tudták, vagy nem akarták megérteni, és a kikkel szemben mindenik re-

* Azokat a kérdéseket csak úgy futtában vettem volt papírra; de megvallom: nem ilyen csengő-bongó üres feleletet vártam volna rájuk. Bizony nehéz dolog a lehetetlent lehetővé tenni.
Szerk.

formátor szigoruan körvonalozott álláspontot foglalva el, hittételeket alkotott saját maga és hívei részére. Ezekhez járult, hogy a katholicizmussal szemben saját hitelveiket ki kellett fejteniök. Felfogásom szerint ekkor kezdődött reformátoraink orthodoxiája, mely az akkori körülményeket tekintetbe véve, nagyon is helyes és jogos volt, mert az ilyen orthodoxia nem kerékkötője valóságos fejlődésünknek, hanem védőpajzs minden kor tulzóival szemben. Ezen és csakis ezen alapon tudom ma is helyeselni az orthodoxiát, mely tulajdonképpen csak fegyver, vagy védőeszköz. Az általuk elfogadott alap, melyen igazhitésük feküdt, egyedül a szentírás, de annak sem a betűje, hanem a benne lévő Krisztus valósága, a benne lévő isteni szellem.

Az elmodottakból következő kérdésre adott feleletem világos, t. i. az, hogy egész vallástanításomat illetőleg megdönthetetlen alapnak egyedül a bibliát tartom (ez annyira ösmert alapelvünk, hogy közöttünk felesleges hangsúlyozni,) melynek — Krisztus szavai értelmében — sohasem ragaszkodom betűjéhez, hanem a kevésbé világos helyeit, annak egészen világos helyeiből igyekszem megérteni és megmagyarázni. Azonban úgy itt, mint némely hittani igazságok értelmezésénél — legyen meggyőződve, — hogy sokszor hangsúlyozom, miszerint a véges ember a végtelen Istent és annak egyes nyilvánulásait teljesen megérteni sohasem képes, de a bennünk lévő lélek mindig utbaigazit, ha ráhallgatunk.

Az olyan igazságot, melyet a fejletlen ész megérteni még nem képes mellőzzük?! Ezen be nem fejezett gondolatot egy fél mondat alakjába vette ki nagytiszteletű ur fejtegetéséből s a jelzett jelekkel ellátta. Így pedig itélni és következtetni nem lehet. Nem, mert egy pár mondattal tovább menve, gondolatmenetemet így szól: „A gyermek esetleges kíváncsiságát oly magyarázat, mely a jövőben való megértéssel biztatja, kielégítő és össze nem tévesztendő a kegyes csalással. Tovább tárgyalom e dolgot, e kérdést Jézusnak tanítványaihoz intézett szavaival végzem: „Most sok mindent nem tudtok megérteni, de eljön az idő, midőn mindeneket meg fogtok érteni.“ Az első tanítványokat megvilágosító Szentlélek a mi tanítványaink lelkét is meg fogja világosítani.“ stb. Ezen tárgyalásomból éppen nem következik az, hogy a nagytiszteletű ur által fölhozott fontos és nagy mélységű hitigazságainkat ne tárgyaljuk, csakis annyi, hogy a mindig tudvágyó gyermeki lelket megnyugtassuk. Ha Jézus közvetlen tanítványai az ő magasztos váradalmat szülő kijelentésére nyugodt lélekkel várták a jövőt, bizonyára mi sem adhatunk a teljesen meg nem érthető dolgokban ennél megnyugtatóbb feleletet tudni vágyó, kíváncsi tanítványainknak. És én meg vagyok győződve, ha ők a bennük működő isteni lélektől várják a magyarázatot az ilyen dolgokban, az teljes világosságot nyújt ő nekik, úgy, hogy nemcsak látják lelki szemeikkel a világosságot, de e földi életben is nyugodt, nem tusakodó lélekkel készülnek a mennyei világosság meglátására.

Szatmár, 1903. augusztus 31.

Bagothai Sámuel

a szatmárnémeti ev. ref. főgymn. vallástanára.

IRODALOM.

W. Münch, *Geist des Lehramts*. Eine Hodegetik für Lehrer höherer Schulen. Berlin, 1903. Verlag

von Georg Reimer. 8° 550 S. Ára füzve 10 Márka, kötve 11 Márka.

A németek „höhere Schule“ alatt tudvalevőleg a középiskolát értik. A középiskolának náluk sincs olyan fejlett módszere, mint a népiskolának. Minden olyan jelenség tehát, mely világoságot vetít a középiskola módszerének kanyargós útjára, a gazdag német paedagogiai irodalomban is feltűnést okoz. Méltán keltett örömet Münch Vilmosnak, a berlini egyetemen a paedagogia tanárának fenti könyve, mely a középiskolai nevelés és tanítás kitűnő, tömör kompendiuma. Ilyennel mi magyarok — sajnos — nem dicsekedhetünk, sőt igazi tudományos paedagogiai kézikönyvünk nincs is, a mit jeles Fináczyk méltán panaszkodott fel a paedagogiai társaság gyűlésén tartott megnyitójában. Nem lesz tehát felesleges, ha e rövid recenzióban kollegáimnak figyelmét Münch jeles könyvére felhívom.

A könyv 16 fejezetben a középiskolai nevelés és tanítás minden fontos kérdését tárgyalja a széles philosophiai látókörrrel, élénk gyakorlati érzékkel, a mely szerzőnek itt-ott elszórtan megjelent kisebb munkáit is jellemzi. Psychologiai és ethikai néző pontjai bizonyos eklekticismust árulnak el, határozott és zárt paedagogiai rendszert nem akar alkotni, ami egy hodogetikának sohasem válik kárára. Az új idők szelleméhez helyesen alkalmazkodik az által, hogy a social-ethikai célokat nem téveszti szem elől. A didaktikában nem köti le a Herbart-Ziller-féle rendszer merevsége; módszeres fejtegetései valóban kitűnőek.

A részletekben szól a tanári állás jellegéről, a nevelés lényegéről, jellegéről, tárgyáról, irányairól és eszközeiről, belső és külső szervezetről. Fejtegeti a tanítás lényegét, berendezését, módszerét, technikáját és művészetét. az egyes tárgyak tanításának fő kérdéseit s végre kimerítően tárgyalja a tanárok, tanulók és kartársak egymáshoz való viszonyait, a szüléssel és a társadalommal való érintkezés módjait. Legkiválóbb részletei a könyvnek a VI. fejezet: a nevelés eszközeiről (Zucht, Pflege, Lehre;) a VII-ik a nevelés belső organizatiójáról, melynek keretében szép fejtegetéseket találunk az akarat, az érzelem és az értelem képzéséről; a IX-ik az oktatás lényegéről, ahol a modern tudomány felhasználásával ír a tanítás lélektani, ember-tani és művelődési alapjairól. Figyelemre méltóbb fejezet még a XI-ik, a melyben fontos elveket találunk különösen a tanítás művészetébe emelkedéséről.

Ajánlom a könyvet a tanári könyvtárakba való beszerzésre.

Dr. J. A. Sikorsky, *Die Seele des Kindes*, nebst kurzem Grundriss der weiteren psychischen Evolution. Leipzig 1902. Verlag von J. A. Barth. 8° 78 S. Ára 2 Márka 40 Pfennig.

A tudományok hova további differentiaiódása folytán a 19. században a megifjodott lélektan egy új tudomány sarjnak adott életet: a gyermeklélektannak (paidologia.) Az emberek komolyabb része minden időben szerette megfigyelni a gyermek lelki életének fejlődését, de a gyermek régebben általában sokkal inkább a játék, mint a komoly megfigyelés tárgya volt. Rendszeres megfigyelést először Thiedemann marburgi professor végzett saját fián s megfigyeléseinek eredményeit 1787-ben ki is adta egy kis munkájában. E kis könyvet csakhamar elfeledték s majdnem száz év múlva a franciák ismertették meg a világgal. A *Sigismund* „Kind und Welt“ c. könyve is elszigetelve marad a múlt század közepén, csak Pérez francia psychologus

„La psychologie de l'enfant“ c. három kötetes műve ejti gondolkozóna az embereket. 1882-ben jelenik meg Preyernek, a kiváló német physiologusnak klasszikus könyve „Die Seele des Kindes“, mely azóta öt kiadást ért. Preyer a saját fiát figyelte annak születésétől kezdve 36 hónapon keresztül s az eredményt tudományos rendszerben, de rendkívül élvezetes feldolgozásban bocsátotta közre. Preyer óta különösen Észak-Amerika seminariumaiban és Németországban roppant szorgalommal gyűjtik a megfigyeléseket és sok egyet és tartulat áll az új tudomány szolgálatában. Nálunk is érezhető a mozgalom hatása, de csakis a fővárosban, hol egy társulat és egy folyóirat terjeszti a gyermeklélektan eszméit, különösen Nagy László buzgólkodása folytán.

Sikorsky kievi egyetemi tanár kis műve méltán sorakozik a gyermeklélektan klasszikus művei mellé. 78 oldalon az ember lelki fejlődésének geneticus és összehasonlító, tömör mesteri leírását adja. Az I—71. lapokon a gyermeki lélek két korszakát, I—7. és a 7—15. évig terjedőt írja le két fejezetben; a III. IV. V. fejezetben pedig az ifju, az érett és az öreg korról foglalkozik, a könyv címének megfelelőleg csak igen röviden, de tartalmasan. Sikorsky is, mint a többi megfigyelő, első sorban saját gyermekeiről veszi megfigyeléseit, de kiegészíti azokat másoknak pl. Preyer, Perez, Genzmer, Kussmaul stb. adatai által.

Az emberi lélek fejlődése az idegrendszer fejlődésével lépést tart. Az ember és állat összehasonlító fejlődés történetéből ki tűnik, hogy az állati idegrendszer fejlődésében 4 periodus különböztethető meg. Az első fejlődési korszakban a szervek nincsenek specializálódva; mindenik állati sejt önállóan dolgozza fel a külső világ hatásait. Ilyen szervezetű állat jelenleg az édes vízi polyp. A második korszakban az érzékszervek specializálódnak, nem egy idejűleg, hanem egymás után. Vannak pl. olyan férgek, a melyeknek még csak egyetlen érzékszervük van: a bőr. A fejlődés harmadik korszakában az idegrendszer arra képesítetik, hogy az érzéki benyomásokat a lélekben állandósíthatja s azokat össze is kapcsolhatja (associatió.) A negyedik korszakban fejlődik ki a gondolkodás apparatusa, melynek segítségével a lélek az állandósított benyomásokat fel is dolgozza, az az gondolkodik. A gyermek az embryonalis élet alatt a két első fejlődési fokon keresztül halad; a harmadik korszak elején következik be a születés.

Az újszülött gyermek csak iz- és szagérzetek alkotására képes, e körben nála gyenge figyelem is észlelhető. Egyébb ismeretnek világos nyoma nem fedezhető fel. Az érzelmek két fő kvalitása: a kellemes és kellemetlen érzelmek a legegyszerűbb formában jelenik meg. Amannak kifejezője rendszeren a szem tágabb kinyílása és ragyogása, emennek a sírás, a melyet a harmadik hónapig könny nem szokott kíséreni. A három első hónapban tanul meg a gyermek látni, hallani és tapintani; ekkor figyelhető meg nála az első konkrét érzelmek: a meglepetés.

A negyedik és tizedik hónap közötti idő a gyermek életének legfontosabb korszaka, mert ebben a korszakban kezdődik meg ama magasabb szellemi munka, a mely az embert az állattól élesen elválasztja: a gondolkodás. E korszakot Sikorsky érdekesen és tanulságosan írja le, közöl néhány konkrét megfigyelést is.

Az első év vége és a második eleje a beszéd fejlődésének kezdetét jelzi. A gyermek rendszeren előbb beszél, mint jár, a mely tény azt mutatja, hogy a be-

széd mozgása a szervezet legcomplicáltabb mozgásai közé tartozik, a melynek apparatusa hosszabb fejlődést igényel. A beszéd fejlődésében három korszakot különböztetünk meg, u. m. a hangok megtanulásának, a szavak megértésének és a szavak kimondásának korszaka.

A másodikról a hatodik évig fejlődik ki a lelki élet minden oldalulag. A gyermek ki nő lassanként a gyámolítás alól, érzésben és akaratban hova tovább önállóbb lesz, míg végre egységes emberi „egyéniesség“-gé lesz. A kis munka egyik legszebb része a gyermek egyéniességének fejlődéséről írott fejezete (62. s. köv. lap) a mely a paedagogus figyelmét a legnagyobb mértékben felhívja.

A hetedik évre fejlődik ki normalis körülmények között az agyvelő s válik éretté a gyermeki lélek a rendszeres szellemi munka végzésére. A gyermeket ennél előbb iskolába küldeni nem szabad. Jellemző azonban, hogy a 7—12. éves korig az érzelmvilág fejlődése túlnyomó az értelmi és akarat világ felett. Az akarat gyenge, a gyermek idegen akaratnak e korban veti magát alá legkönnyebben.

A 12—15. éves kor átmeneti korszak, az ifjuság küszöbe, a physikai és morális alakulás ideje. Jelentkezik a pubertás, a karakter állhatatlansága, a romantikusra való hajlandóság, míg végre elérkezik az ifju kor a maga életterveivel, eszményi világával. Az ifju a jövőben, reményeinek él.

Az érett kort, a munka korát és az öreg kort, mely várja „az örökkévalóság kapujá“-nak felnyitát, igazán megragadóan jellemzi Sikorsky az utolsó két fejezetben. Az öreg kornak ilyen nemes méltánylását, sőt ily szép apotheosisát csak Cicerónál olvastam.

Az egész kis munka egy kiváló tudósnak, hálás gyermeknek és meleg szívű édes apának megfigyeléseit tárja elénk tudományosan, de azért élvezetesen sőt itt-ott szónoki lendülettel. A kinek a gyermek nem jattékszer, hanem a komoly megfigyelés tárgya: az a Sikorsky munkájának olvasásából sok élvezetet és okulást meríthet.

Sáfrány Lajos.

Tanítók és tanítónők szives figyelmébe!
Stampfel Károly kiadásában Pozsonyban bő tejedelemben megjelent a jó hírnévnek örvendő és kedvelt Tanítók, ugyszintén tanítónők naptára az 1903 1904 iskolai évre. Szerkesztette Papp Sándor kir. tanfelügyelő. Benne van a teljes naptári részen kívül kalkulus könyv tiszta- és tablapapiros továbbá a népiskolákra vonatkozó törvények és rendeletek közül mindaz, mire a tanítónak leggyakrabban szüksége van.

Ára e naptáraknak diszes aranyozott vászonkötésben egyenként 1 korona 20 fillér. Postán, bérmentve küldve, 1 korona 40 fillér. Az összeg legcélszerűbben postautalványon küldhető be.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Lapunk felelős szerkesztője *essel a számmal a szerkesztést ismét átvette s máttól fogva minden a lap szellemi részét illető megkeresések és küldemények címére irányítandók.*

— **Az iskolai év kezdete.** Ujra megélenkültek Debrecen utcái. Mindenféle élet s szokatlan mozgalom itt az édes apa, amott az édes anya fiával; egymást 2 hónap óta nem látott tanulótársak, theologosok, joghallgatók, képezdészek és gymnasisták érdekes csoportokban mindenütt. A vén kollegium ismét megifjodott s kezdődik a munka a pihenő után! Ma még főleg a beiratkozások folynak s a háznagy hivatal való sággal meg van szállva az érdekeltek által. Kérdésbe tesszük, ha vajjon ezt a hivatalt legalább így az év elején nem lehetne-e másképpen és úgy berendezni, hogy a beiratkozások kissé gyorsabb tempóban történjenek? A mai viszonyok mellett, — noha a hivatal feje emberfeletti működést fejt ki — sok tanuló ifjunak reggeltől délig, déltől e-tig kell a sűrű tömegben ott ácsorogni, míg rákerül a sor s nem lehetetlen, hogy az az ifju, a ki p. o. a közel fekvő községekből azzal a szándékkal jött be, hogy csak beiratkozik s aztán a tanév tulajdonképpen megnyitásáig ismét haza megy, — igen nehéz helyzetbe jut azon az okon, mert nincs pénze magát kitartani. Különben a tanárkarok a jötemények kérdésében már határoztak. Az akadémiai tanács p. o. szeptember 1-ső napján döntött a kérvények felett s ma már az akadémiai ifjuság tisztában van azzal, hogy mire számíthat. A mint tudjuk: így van a tanítóképezdén és gymnasiumban is. Mint új dolgot jegyezzük fel, hogy az elemi iskolák a kollegium falai közül végleg kitelepítették s az ugynevezett esküdt-diákok ettől az iskolai évtől kezdve elemi iskolákban nem tanítanak. De, mert esküdt diákokra mégis szükség van, ezeknek beállításáról másképpen kellett gondoskodni.

— **Theologusok létszáma a debreceni akadémián.** Lapunk zártáig, beiratkozott végzett hittanhallgató = 2; 4-ed éves = 23; 3-ad éves = 26; 2-od éves = 30; 1-ső éves = 30; összesen = 111. Ez a szám azonban a beiratkozások lezártáig még valószínűleg változni fog.

— **Zarándoklás Rákóczi sirjához Konstantinápolyba!** II. Rákóczi Ferenc és szabadságharca emlékezetének ünneplésétől zeng az ország, Kárpátoktól az Adriaig. Dicsőítjük a magyar szabadság legeszményibb vezérő fejedelmének a világtörténelemben páratlan nemes jellemét; kiállítást rendeztünk a dalias kuruc korszak ereklyéiből; szobrot emelünk nemzeti eszményképünknek; törvénycikkben óhajtjuk megörökíteni hazánk és nemzetünk megmentése körül szerzett elévülhetetlen érdemeit. De érezzük, hogy mindezzel nem róttuk le a hála és kegyelet adóját Rákóczi emléke iránt. A nemzeti ünneplés teljességéből hiányzik valami: a legmagasztosabb kegyeletnyilvánítás, — és sóhaj-tásunk elszáll messze keletre, a hol a dicső szabadsághős és vértanu-társai idegen földben porladoznak. „Meg-újulnak a nemes magyar nemzet régi sebei“ és felujul a nemzet régi hő kívánsága, hogy a szentelt hamvak haza hozassanak és nemzeti pantheonban őriztessenek. De mig ez beteljesedik? Rákóczi konstantinápolyi sirja legyen a magyar nemzet *bucsujáró helye*.^{*} A szabadságharc emlékünnepe mindenfelől kegyeletes vágyakozást kelt a honfiszivekben elzarándokolni a szentelt hamvakhoz, hogy ott ihletet és új erőt merítsünk nemzeti eszméinkért folytatott küzdelmeinkre, s hogy sirja fölött imát rebegjünk a legdicsőbb szabadsághős nemes lelke dicső eszméinek teljesevéért. Ezen országszerte

* Nekünk nincs bucsujáró helyünk, pedig tán tagjai volnánk a „nemzet“-nek. Szedő.

érett óhaj megvalósítása végett f. é. október elején nemzeti zarándoklatot rendezünk Konstantinápolyba, hol a Lazaristák galatai templomában, a magasztos lelkű Zrinyi Ilona, II. Rákóczi Ferenc és fia József, valamint gróf Bercsényi Miklósné, gróf Csáky Krisztina stb. alusszák örök álmukat. Fel akarjuk keresni a közeli Kis-Ázsiában Thököly Imrének a „kuruc király“-nak és Guyon Richárdnak az 1848/49-iki szabadságharc hősbarnokának sirját s elzarándokolni kívánunk Rodostóba. Rákóczi és bujdosó társai utolsó kalváriájához, a nagy Bercsényi és a hü Eszterházy Antal, Sibrik Miklós stb. sirjaihoz. Megnézzük Konstantinápolyban a keleti tündérmesekre emlékeztető csodás emlékeiket s köszönetet mondunk a török szultánnak és Törökországnak nemzeti hőseink iránt tanusított nagylelkűségükért. A kik ebben a Rákóczi dicső szellemének szentelendő nemzeti zarándoklatban részt óhajtanak venni: jelentkezzenek az előkészítő bizottság irodájában (Budapest, Kishíd-u. 4.) a honnan részletes tervrajzot kaphatnak. A Rákóczi-zarándoklat előkészítő-bizottsága: Dr. Thali Kálmán, tb. elnök, Dessewffy Arisztid, a képviselőház titkara. Dr. Szadeczky Lajos, egyetemi tanár. Vámbéry Armin, elnök. Br. Nyári Jenő, a főrendiház háznagya, Wosinsky Mór, apátplébános.

— **Meghívó.** A debreceni ev. ref. kollegium összes tanszakain az 1903—1904. iskolai év ünnepélyes megnyitása folyó hó kilencedik napján délelőtt kilenc órakor lesz. Gyülekezés fél kilenc órakor s kis tanácsteremben (új épület I. emelet.) Kilenc órakor ünnepélyes istentisztelet a nagytemplomban, a hol imádkozik Csiky Lajos theol. akad. dékán, főiskolai lelkész. Istentisztelet végeztével az *akadémiai igazgató* a főiskolai hatóságokat és képviselőket a kis tanácsteremben a közös tanári kar részéről üdvözlí és ezt követőleg székfoglalóját a diszteremben tartja meg. Debrecen, 1903. szeptember hó 1. *Dr. Erdős József*, akadémiai igazgató.

— **A „Keresztyén Népbarát“ evangyéliumi naptár szerkesztősége** értesíti az érdekelteket, hogy a naptár számára szeptember 10-ig közhasznú intézmények, evangyéliumi s gazdasági irodalmi termékek ismertetésére vonatkozó hirdetéseket szívesen fogad. A kik tehát ide vonatkozó hirdetést akarnak közölni, lépjenek érintkezésbe a Szerkesztőséggel: *Bácsy Gyula* ev. ref. lelkész, *Méra, u. p. Magyaróvás Kolozsmegye.*

— **A magyar református és ágost. hitv. evang. egyházi irodalom jegyzéke.** Ilyen cím alatt vettük *Kókai Lajos* budapesti könyvkiadónak és könyvkereskedőnek legújabb katalógusát. Csakis forgalomban levő és megszerezhető műveknek a jegyzéke ez s megérdemli az áttekintést, mert a magyar református és ág. hitv. evangélikus egyházi irodalomról ilyen terjedelmű jegyzék még eddig nem adatott ki.

— **A „Magyar Biblia és Evangyéliumi Irat-Terjesztő Társaság“ alap kezelősége** felkéri az egyházak vezetőit; a lelkész, tanár s tanító urakat, továbbá a munkálkodni óhajtó buzgóbb egyháztagokat a „*Keresztyén Népbarát*“ evangyéliumi naptár terjesztésére. A naptár a cím fogalmának teljesen megfelel; az evangyéliumi igazságok terjesztésére nagyon alkalmas; népies, olesó mű. Bizonyossága ennek a tiszai ág. hitv. ev. püspöknek 1902. november 28-án kelt 4573/903 számú körlevele is, melyben felhívja az egyházvezetőségek és hívek figyelmét erre a naptára. A kik hajlandók a terjesztési munkálkodásra, szándékukat — annak megjelölésével, hogy hány példányt kérnek bizományba —

szeptember 10-ig jelentsék be az alapkezelőséghez. A bizományi határidő 1904. március 10. Bizományi jutalek: magán egyéneknek 10%, kereskedőknek 20%. A naptár ára — II. évfolyam — 40 fillér. Megjelenik október elején. Megrendeléseket azonban már addig is elfogad az Alapkezelőség: Karczag, IX., 2227. sz.

— **Kérelem:** Tisztelettel kérem mindazon igen tisztelt hivatalokat és egyeseket, a kikhez a *pápai református templom* építése céljából kibocsátott *sorsjegyeket* küldöttünk, hogy a sorsjegyek árát sziveskedjenek minél előbb beküldeni! Ha pedig egyáltalán nem volnának hajlandók a sorsjegyeket megtartani, vagy valamelyik ismerősüknek átadni: akkor legyenek szivesek azokat visszaküldeni. A kikben azonban megvan a jó szándék sorsjegyeink értékesítésére, azok várhatnak a leszámolással szeptember hó végéig. Pápán, 1903. aug. 25. *Kis József* lelkész.

— **A debreceni ev. ref. tanítóképezdében** az augusztusi tanítóképesítő vizsgálatok főtiszteletű püspök ur elnöklete alatt. Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző ur, továbbá Dávidházy János és Biki Károly esperes urak jelenlétében augusztus hó 27-31-ig tartattak meg. A jelentkező 36 ifju közül kitünő oklevelet nyert, Kuti Ferencz; jeles oklevelet nyertek: Bana Gábor, Bódi Ferencz, Császár Gyula, Kardos István, Molnár Mihály, Nyeste Gyula és Tuczakovics Béla; jó oklevelet nyertek: Fülöp Imre, Kerégyártó Mihály, Lázár Sándor, Rablócki Sándor, Szántó Béla, Szilágyi Endre, Varga Béla; elegendő oklevelet kaptak: Barna István, Diószegi János, Mile Ferencz, Molnár József, Orosz József, Rátkay Imre, a többiek pedig igazolvánnyal láttattak el. Egyházunk veteményes kertjeinek, református népiskoláinknak hivatott gondozóit, az új tanítókat főtiszteletű Püspök ur áldó szavaival bocsátotta el főiskolánk kebeléből, lelkőkre kötvén egyházunk és magyar hazánk javának buzgó munkálását.

— **Mindenek figyelmébe!** Széki Ákosnak „Az egyházi, papi és tanítói jövedelem szaporítása“ című munkája, ajándékozás útján a „Magyar Biblia és Evangéliumi Irat-Terjesztő Társaság“-alap tu'ajdonává lett. Ebből kitolyólag, — tekintettel az Alap céljaira s arra, hogy a sajtó általában mint hasznos műről dicsérettel emlékezett meg annak idején erről a munkáról, — kérjük az egyházak vezetőit; a lelkész, tanár s tanító urakat; továbbá egyházaink minden rendű és rangú tagjait, sziveskedjenek ezt a művet megrendelés, terjesztés és ajánlás útján pártfogásba venni. Megszerezhető Hornyánszky Viktor könyvkiadónál Budapesten; ára 1 kor. 20 fill.

— **„Szocialis kurzus“** A klerikális törekvés mindenütt megtalálja az alkalmat arra, hogy befolyását minél szélesebb mederben érvényesítse és biztosítsa. Mert alig látunk egyebet annak a mozgalomnak a háta megett papuralmi céloknál, mely a mult hó dereka körül a pápás körök egy részét az ország fővárosában összegyűjtötte. A „katholikus körök országos szövetsége“ tette meg a kezdeményező lépést a „keresztény-socialis kurzus“ rendezésére. A megjelentek számát nem tudjuk; megnevezetten valami 45 egyént sorol fel egyik klerikális ujság, mely különben panaszosan sóhajt fel, hogy községi jegyző csak 3 jelent meg, bíró pedig egy sem. A jelenvoltak nagy részét papok és tanítók képezték, akadt egy-két jezsuita is kovásznak, a szereplők saknem kivétel nélkül papi férfiak voltak. A kurzus

tartásának fő célja az volt, hogy miután szerintök a social-demokrácia megtéveszti az embereket: szükséges, hogy sorompóba lépésökkel a társadalmi fejlődést ők irányítsák. Hogy milyen köszönet lenne ebben az irányításban, azt sejtethjük. Nem célunk tüzetesen foglalkozni ezuttal azokkal, a mik e kurzuson elhangzottak. Olvasóink anélkül is tudhatják, hogy a social-demokráciától mért irtóznak a fekete csuhások. Csupán a dr. Ernsz Sándor mondásának a végéről jegyzünk fel valamicskét. Szóvá tette ugyanis a telepítés ügyével kapcsolatosan a papi birtokok missióját is, s oda konkludál, hogy nem mindenütt a parcellázás a kívánatos és szükséges, hanem az, hogy a nagy birtokosok segítsék a szövetkezeti mozgalmakat. Értjük. Ismeretes az erőfeszítés, mellyel szövetkezetek alakítása mellett a pápás uralom szintén tért igyekszik foglalni. Érdekében áll tehát ezek segítségével érdekkörébe vonni s ott lenyügözni a nép minden rétegét. Így majd felejt, hogy nincs földje, felejté éhségét, melyet a szövetkezeti kamarák főzeléssel elhallgattathatnak. Persze, a püspöki és káptalani uradalmak feladata a szövetkezetek letesítését szorítani. Végre is azok a latifundiumok igen féltett kincsek s baj lenne, ha valaha parcellázás alá jutnánk.

— **A római pápa kedvence.** Untalan halljuk, hogy mennyire szerette a meghalt római pápa a magyarokat. Nincs a pápásoknak gyűlése, nincs dikió, a hol erre hivatkozás ne tört nék. Szinte sérti ennek az uni sono hangzó elismerésnek harmoniáját, mikor valaki már az új pápában is keresi a magyarok szeretetét. Mi ugyan nem igen tapasztaltuk a felmagasztalt indulat látható jeleit, ha csak a jó dorogiai magyar nyelvű ritusának a megtagadásában nem nyilatkozott meg valamiképpen. De ha csakugyan szeretett bennünket, egészen indokoltnak találjuk. A péterfillérek gazdag bányája csak érdemel valamelyes jó indulatot. Eszünkbe jut az a szeretet, mellyel a gazda-ember az ő fejős tehene iránt viseltetik, vagy az, mellyel az éhes macska a kövér kanári madár körül settenkedik . . .

— **Bonus lucri odor.** Tudják ezt a pápás ujságírók is. Azért az új pápa képének árusítását igyekeznek egy-egy cégnek a javára biztosítani. Így felvont szemöldökkel tiltakoznak egy olyan kép ellen, melyet Berlinben a választás előtt már 10 nappal árultak, melyen egy banális Goethe-arc alá oda illesztették a pápai ornátust, s kiegészítették idomtalan idegen kezekkel. Nem ez a valódi. A valódi az, melyről a felszólaló ujságban hirdetés is jelent meg, olyan cégé, mely egyik alkalmazottját csupán azért küldte egyenesen Rómába, hogy a hiteles arckép közül a sokszorosításra a legalkalmasabbat beszerezze. Mi teljes bizonytalanságban vagyunk az iránt, hogy a kirakatokban a sokszor igen figurás képek közt elhelyezett pápai arckép közül melyik hát a leghivebb? Kár, hogy a sokszorosítás joga fenn nem tartatott. Ez is jövedelmezett volna valamit.

— **Lelkész beiktatás.** A tiszaszalóki ev. ref. egyház nagy ünnepélyre viradt f. év aug. hó 30-án. Ekkor iktatta be egyhangulag megválasztott lelképásztort Tiszteletes Papp Gyula volt békési vallástanár urat új hivatalába nagytiszteletű Gulyás Lajos kisujszállási lelkész egyházmegyei tanácsbíró ur, mint esperesi megbízott. Az új lelképásztor „Csel. XX. r. 24. v. textusról vevé fel beköszönőjét. A teljes szakértelemmel és igazi gonddal megírt beszédet a jeles szónok oly ifju hévvel és lelkesedéssel adta elő, hogy a nagy számmal egybegyűlt közönség a legnagyobb figyelemmel és elragadtatással hallgatta. Végül nt. Gulyás Lajos ur magasan szárnyaló s igazi lélekemelő imát mondva, megáldotta a gyülekezetet s az ifju lelképásztort; az ünnepély a 234. dics. 5. versének éneklésével véget ért. Délben az ünnepelt tiszteletére az uri kaszinóban bankett volt.

Beküldve.

— **Még egy másik lelkészbeiktatás.** A dunántuli kerület egyik kies pontjáról Léváról írja tisztelt és szeretett barátunk az új lelkész: „Kedves nagytiszteletű ur! Három nap óta lévai lakos vagyok. Itt vagyok azon a helyen, a hová oly régóta vágyom; hol eddig gondolatban oly sokszor megfordultam. Végre elfoglaltam a parochiát. Azt hiszem, az volt életemben még a legszebb nap, a midőn Lévára bevonultam. Ez volt talán forduló pontja életemnek s ettől kezdve vagy esem, vagy emelkedem! Minden, a miuán vágyódtam, megvolt; megvolt talán érdemem felett. Oly ünnepeltetés, oly fogadás, oly tisztelet, oly szeretet: sok egy emberek! Aug. 29-én fogadott ezernyi tömeg a vasutnál. A főgondnok beszédére én válaszoltam; 40 kocsis; 40 tagból álló bandérium és 50—100 tagból álló fehér ruhás kis leány kísért a parochiáig. Virággal és éljenzéssel fogadott a nép az egész uton. A parochián a presbyterium üdvözölt. Erre ismét válaszoltam! Estve a püspök urat fogadtam a templom előtt. Másnap a püspök ur felavatta renovált templomunkat, az esperes ur beiktatási beszédét elmondta, mire én tartottam meg beköszönő beszédemet, Csel. I. r. 22. 23. 24. vers alapján. Jó textusnak tartom; alkalomszerű a választáshoz. Délben nagy bankett volt, valami 150—200 ember vett részt. Estve a püspök urral együtt Belesák főjegyzőhöz voltam hivatalos. Innen az ünnepély befejezésére rendezett bába mentünk. Hétfőn az e. m. közgyűlésén mutakoztam be. Röviden írtam le az egész 2 nap ünnepeltetést. Nem is volnék képes azt oly híven leírni. Latni lehetett volna azt csak. Bizony sok bátorság és lélekjelenlét kellett ez ünnepeltetés keresztül viteléhez. Oly ismeretlen helyre jönni; annyi váratlan jelenetnek kitéve lenni: e událkozom rajta, hogy kibírtam; de a jó Isten megsegített!“ Szerető öcsese *Birtha József.*

*

Meg fogja segíteni ezután is! És segítse is meg! Megelégedést, erőt s teljes boldogságot kívánok az általás betöltéséhez!
Szerk.

Szerkesztői üzenet.

B. S. Sztómár. A mint méltóztatik látni, a kérdés még mindig hullámzásban tartja a közvéleményt. Jelen számunkban is foglalkozik azzal valaki, sőt elárulhatom, hogy fog foglalkozni a jövő számban is. Ilyen körülmények között azt ajánlom, hogy méltóztatásuk keresztyén türelemmel bevárni a dolog végét s majd

csak azután írja meg ön együtt egy cikkben védekezését. Én bizonyára helyet fogok adni annak is. De azt gondolom, hogy az idegeskedés célra nem vezet. Ha azonban, a mit nem tételezek fel — tanácsomat nem fogadná ön meg — akkor, ha éppen tetszik, szívesen kiadom a most beküldött választ is. — **S. E. Nagybánya.** — **Z. J. Sárospatak.** Köszönettel vettem. Mindkettő jönni fog. — **Dr. B. D. H. Szoboszló.** Örömmel vesszük mindenkor.

T a r t a l o m j e g y z é k: Kiss Áron püspök mint egyházi elnök megnyitóbeszéde a máramaroszigeti egyh. ker. egyházi értekezleten. — Gróf Dégenfeld József egyh. ker. főgondnok beszéde ugyanezen alkalommal. — Nehéz idők, — üdvös tanúságok. Eröss Lajos. — **T a n ü g y:** Református népiskolai szervezetünk. Barcsa János. — **K ö z é l e t ü n k:** A szatmár németi vallástanításhoz. II. Felsővégesi. — Az ev. ref. egyetemes konvent üdvözlete az egyesült államokbeli református egyházhhoz. Br. Bánffy Dezső. Kun Bertalan. — Felelet a szerkesztő ur kérdéseire. Bagothai Sámuel. — Irodalom. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERÖSS LAJOS.**

Pályázat

a bihari ev. reform. egyházmegyébe kebelezett *darvasi* lelkészi állásra, a mely, mint állami fizetési kiegészítést élvező lelkészség az újabb értékelés szerint IV. osztályba soroztatott. A javadalom a további kiegészítésig folyósítandó kongruán kívül 64.5 kor. készpénzből, 19.8 mm. buza, 15 mm. 84 kgr. árpa, 50 (ötven) hold föld (melynek adóját az egyház fizeti) és stólából áll. A szabályszerűen felszerelt kérvények a *f. évi szeptember hó 27. napjái*g Sulyok István espereshez Nagyváradon nyújtandók be. Az állomás a választás megerősítése után azonnal elfoglalandó.

Nagyváradon, 1903. évi szeptember 1.

Kiss Áron
püspök.

Meghosszabbított pályázat.

A sarkadi kántori állásnak e lap 32. 33. számaiban meghirdetett pályázati határidejét prezbyteriumunk szept. 15-ig meghosszabbította.

Sarkad, (Bihar m.) 1903. szept. 2.

Balogh Ambrus
ev. ref. lelkész.

Pályásat.

A hajduböszörményi ev. ref. egyház pályázatot hirdet egyik *segédlelkészi állására*.

Fizetés: 1200 korona, egyházi pénztárból évnegyedenként előre fizetve, továbbá 120 korona lakbér, szintén egyházi pénztárból évnegyedenként előre fizetve.

Köteleesség: a Kossuth téri templomban az ottani rendes lelkésszel felváltva minden második héten az összes lelkészi szolgálatok teljesítése; továbbá iskolaszéki elnök mellett irodai teendők végzése s a nyert utasítás végrehajtása; rendes lelkészek akadályoztatások esetén pedig azoknak helyettesítése.

Állomás szeptember hó 25-én elfoglalandó.

Pályázati kérvények szeptember hó 20-ig alulirothoz adandók be.

Hajduböszörmény, 1903. szeptember 2.

Szolnoky Gersson
ref. lelkész.

1-2.

Pályásat.

A *vésztoi* ev. ref. orgonista-kántori állásra szeptember 20-iki határidőre pályázat hirdettetik.

Javadalom: Egyház pénztárból évnegyedenként 630 korona 08 fillér. Stóla 7439 lélek után mintegy 400—500 korona. Tisztességes lakás kerttel.

Köteleesség: Orgonista-kántori teendők végzése. Énektanítás heti két órán. Beteg tanítók helyettesítése. Számadások elkészítésénél segédkezés. Lehetőleg dalárda szervezése és vezetése. Próbára szeptember 26-ra a jelöltek meghivatnak.

Állás október 1-én elfoglalandó. Pályázat lelkészi hivatalhoz küldendő. *Csak okleveles ev. ref. tanítók pályázhatnak.*

Vészton, 1903. augusztus hó 31-én.

Csák Aladár
ev. ref. lelkész.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságának mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTA TOTT : 1845-BEN.